

1. GEOMORFOLOGIE JAKO VĚDNÍ DISCIPLÍNA

Geomorfologie patří mezi základní geografické disciplíny. Studuje georeliéf jako jednu ze složek (geosfér) krajinné sféry, spolu s atmosférou, hydrosférou, kryosférou, pedosférou, biosférou a socioekonomickou sférou. Ve své podstatě studuje jak tvary reliéfu, tak i procesy vedoucí k jejich vzniku.

Počátky rozvoje geomorfologie jako vědního oboru sahají do 18. století, tehdy byly formulovány dvě základní geomorfologické koncepce: koncepce uniformitarianismu a koncepce katastrofismu. Zastánci koncepce **UNIFORMITARIANISMU** byli **James Hutton** (1726–1797, skotský geolog) a **John Playfair** (1748–1819, profesor na Univerzitě v Edinburghu). Koncepce dále rozvedl a popularizoval Sir **Charles Lyell** (1797–1875), který předpokládal postupný vývoj reliéfu, kdy vývoj reliéfu probíhá působením stejných pochodů, které se na vývoji reliéfu podílely v minulosti a podílí se i v současnosti a zformuloval tak princip aktualismu. Lyellův princip **AKTUALISMU** publikovaný v „*Principles of Geology*“ (1830) obsahuje čtyři části: uniformita přírodních zákonů (přírodní zákony jsou konstantní v čase a prostoru); uniformita procesů (minulé události mohou být vysvětleny jako výsledek dnes známých procesů); uniformita rychlosti (změny zemského povrchu se dějí obvykle velmi pomalu, pozvolna a postupně, výjimečné události jako velké povodně nebo zemětřesení jsou jen lokálního významu a v minulosti byly stejně tak vzácné jako dnes) a uniformita stavu (Země vždy vypadala jako dnes, tj. zemský povrch se sice mění, ale tato změna nemá žádný směr).

Opozici vůči principu aktualismu vedli geologové, kteří prosazovali princip **KATASTROFISMU**. Katastrofismus je spojen se jménem německého geologa **Abrahama Gottloba Wernera** (1749–1817). Základem koncepce je představa, podle níž reliéf vznikal náhlými katastrofickými pochody, například proniknutím moře do pevniny (neptunismus) nebo sopečnou činností (plutonismus).

V první polovině 19. století se objevují první práce zaměřené na problematiku geomorfologické terminologie. Systematičnost je typická zejména pro německou geomorfologickou školu reprezentovanou například německým univerzitním profesorem **Carlem Ritterem** (1779–1859) nebo **Carlem Friedrichem Naumannem** (1797–1873). V roce 1826 vyšla práce Carla Rittera o plošném rozšíření „zemědílů“, v níž byly poprvé použity a stručně definovány pojmy vyvýšenina, sníženina, pohoří a nížina. Carl Ritter byl zakladatelem topologického směru v geografii. Vztahy mezi geologickou strukturou a terénními tvary se zabýval cestovatel a geograf **Alexander von Humboldt** (1769–1859), jehož následovník **Ferdinand Freiherr von Richthofen** (1833–1905) vydal v roce 1886 první systematickou geomorfologickou studii s názvem „*Führer für Forschungsreisende*“. Vrcholným dílem této první etapy geomorfologického poznání je dílo **Albrechta Pencka** (1858–1945): „*Morphologie der Erdoberfläche*“ (vydaná v roce 1894). Albrecht Penck je zakladatelem glaciální geomorfologie a mimo jiné autorem terminologie období zalednění v Alpách (v roce 1901 například definoval pojmy donau-günz). Významnými geomorfology německé geomorfologické školy byli dále **Johannes Walther** (geomorfologie pouštních oblastí) a **Walther Penck** (1888–1923) dílo „*Die morphologische Analyse*“. Pro německou geomorfologickou školu byla příznačná systematičnost, přesné definování pojmů, ale také omezenost. Němečtí geomorfologové nespolečně spolupracovali s geology a pokusy o velkorysé morfogenetické syntézy se setkávaly s nepochopením (např. osudy driftové teorie Alfreda Wegenera (1880–1930), která byla A. Penckem jednoznačně odsouzena a v německé

literatuře se dočkala rehabilitace až po publikování nových koncepcí deskové tektoniky (60. léta 20. století).

V druhé polovině 19. století se centrem geomorfologického výzkumu stala Severní Amerika. V sedmdesátých letech 19. století se zde začala geomorfologie formovat při objevování západu USA. Metodicky američtí geomorfologové navázali na Darwinovu teorii vzniku a vývoje biologických druhů a jejich morfogenetické teorie se následně staly metodologickým vodítkem pro teorii sukcese a klimaxu ve fytoocenologii (F. E. Clements) a v pedologii (V. V. Dokučajev). Americká metoda výzkumu byla interpretační na rozdíl od evropské, která byla spíše „popisující“. Hlavními představiteli americké geomorfologické školy byly **John Wesley Powell** (1834–1902), který jako první proplul kaňonem řeky Colorado a výsledky výzkumu shrnul v publikaci „*Canyons of the Colorado*“ a **Grove Karl Gilbert** (1843–1918). Oba se zabývali především výzkumem semiaridních oblastí v USA a detailními vztahy mezi geologickou strukturou a reliéfem. Největším přínosem J. W. Powella pro geomorfologii bylo uvedení KONCEPCE EROZNÍ BÁZE. G. K. Gilbert zdůrazňoval vzájemné vazby mezi současnými tvary reliéfu a současnými geomorfologickými procesy.

Geomorfologickou školu založenou na koncepci systematické změny reliéfu v čase začínající krátkým obdobím tektonického zdvihu založil americký geolog **William Morris Davis** (1850 – 1934). **DAVISOVA TEORIE GEOGRAFICKÉHO CYKLU** je jednou ze základních koncepcí geomorfologie. Podle W. M. Davise je georeliéf funkcí struktury, procesu a času. Tvary zemského povrchu W. M. Davis rozdělil do tří základních skupin: prativary, následné tvary a konečné tvary. Tato vývojová řada tvarů byla nazvána erozní cyklus. Výchozím tvarem reliéfu je prativar, který byl náhlými endogenními geomorfologickými pochody výzdvižen, zvrásněn nebo ukloněn. Následujícím působením exogenních procesů se reliéf dostává do stádia mladosti. Pokračující erozně-denudační pochody vedoucí k celkovému snižování povrchu, znamenají pro reliéf stádium zralosti, kdy převládají zaoblené tvary. Závěrečným stádiem vývoje reliéfu je stáří, kdy převládají planační (zarovnané) tvary reliéfu. Následným endogenním vyzdvižením, poklesem nebo zvrásněním se celý cyklus uzavírá a opakuje. Z hlediska povahy exogenních činitelů W. M. Davis vyčlenil čtyři základní druhy cyklů: normální, aridní, glaciální a marinní. Mimo to je W. M. Davis autorem několika významných prací, mezi nimiž k nejvýznamnějším patří „*Geographic methods in geologic investigations*“ (1888), „*The Rivers and Valleys of Pennsylvania*“ (1889), „*The geographical cycle*“ (1899) a „*The Physical Geography of the Lands*“ (1900).

Základy moderní evropské geomorfologie byly položeny ve Francii a zformovaly se z diskusí mezi příslušníky německé a americké geomorfologické školy. Velkým přínosem francouzské geomorfologické školy je, že ve výchozích principech se jako jediná opírala o praktické zkušenosti geotechnické a hydrotechnické. Mezi reprezentanty francouzské školy patří **Emmanuel de Martonne** (1873–1955) a **Henri Baulig** (1877–1962), který na základě analýzy hydrodynamického pojmu „profil rovnováhy“ formuloval zákonitosti pohybu vody v otevřených korytech a s přihlédnutím k Davisově teorii geomorfologického cyklu zpracoval metodiku rekonstrukce říční sítě z analogie vývojových etap georeliéfu. Zvláštní pozici mezi francouzskými geomorfology má **Jean Tricart** (1920–2003), který se odklonil od tradic klasické geomorfologie. Tricart a jeho stoupenci proklamovali jako prospěšné prohloubit zejména morfografii a morfometrii o kvantitativní údaje měřitelných znaků a dynamickou geomorfologii o výzkumy modelačních procesů.

Dalším významným mezníkem ve vývoji geomorfologického poznání bylo v roce 1962 zavedení **SYSTÉMOVÉ TEORIE R. J. Chorleyem**. Podle této teorie lze vymezit dva základní typy systémů: uzavřené a otevřené. Uzavřené systémy nedostávají žádnou energii z okolí a žádnou energii do něj nevydávají. Systém pracuje tak dlouho, dokud nespotřebuje všechnu energii, kterou má k dispozici. Otevřené systémy přijímají energii z okolí a také ji do okolí vydávají.

Podobným směrem jako americká geomorfologická škola se od poloviny 19. století začala ubírat i ruská geomorfologická škola (analogie je i v rozsáhlých objevovaných územích). Světového ohlasu dosáhl **Vasilij Vasiljevič Dokučajev** (1846–1903) svou koncepcí klimatogenních půdních typů a jejich prostorovou vazbou na plochý terén, tedy na tzv. klimaxové podmínky. Dokučajev je také považován za zakladatele pedologie. Významné jsou i práce objevy **P. P. Semjonova-Ďanšanského** (1829–1914). Z komplexního vnímání geografického prostoru vycházela i moderní ruská geomorfologie, v níž vynikli **K. K. Markov** (1905–1980), který je považován za zakladatele paleogeografického směru v geomorfologii a je autorem **TEORIE GEOMORFOLOGICKÝH ÚROVNÍ**, **I. S. Ščukin** (morfogeneze erozních tvarů), **V. A. Obručev** a **J. A. Meščerjakov** a **I. P. Gerasimov** (1905–1985) svou **KONCEPCÍ MORFOSTRUKTUR**, která je celosvětově uznávaná jako věcně i terminologicky racionální pohled na problematiku strukturní geomorfologie. Geomorfolog **A. I. Spiridonov** vydal první metodickou příručku geomorfologického mapování na světě.

V rámci rozvoje geomorfologie se pozornost soustředila také na mezioborové vazby, a to především ve vztahu ke klimatickým efektům a jejich vlivu na georeliéf. Mezi významné představitele klimatické geomorfologie patří **Julius Büdel** (1903–1983), **H. Lehmann** (1901–1971), **Alfred Jahn** (1915–1999), **Jan Dylík** (1905–1972) nebo **Mieczysław Marian Klimaszewski** (1908–1995).

V oblasti karsologie byly významné objevy a práce srbského karsologa **Jovana Cvijiće** (1865–1927) a francouzského karsologa **Édouard-Alfred Martela** (1859–1938), který je považován za zakladatele moderní speleologie. S mezinárodním ohlasem se setkaly také práce a objevy českých karsologů **Karla Absolona** (1877–1960) a **Vladimíra Panoše** (1922–2002).

Na konci 19. století se objevují poznatky o kontinentálním zalednění a diskutují se otázky o relativním významu marinních (mořských) a fluviálních (říčních) procesů. Kolem roku 1870 se definitivně prosadil názor, že největší podíl na modelování povrchu pevnin mají řeky.

Nedostatek empirických důkazů o tom, jakým způsobem a jak rychle se reliéf mění v čase, společně s nedostatečnou znalostí povahy geomorfologických procesů, vedl k pochybám o historickém přístupu v geomorfologii. Počínaje rokem 1945 se rozvíjí zejména morfometrie (kvantitativní analýza tvarů reliéfu) a metody měření geomorfologických procesů v terénu.

Poválečné diskuse, zejména mezi německou a americkou geomorfologickou školou, začaly být nahrazovány kritickými rozbory obou koncepcí, což mělo za následek ústupky od dogmatických stanovisek obou stran. K rozvoji geomorfologie přispěly i nové, resp. rehabilitované geotektonické hypotézy. V polovině 20. století došlo ke vzniku a intenzivnímu rozvoji dynamické geomorfologie, zaměřené na současné reliéfovorné procesy.

Významným mezníkem pro rozvoj poválečné geomorfologie byla 60. léta 20. století v souvislosti se znovuobjevením **DESKOVÉ TEKTONIKY** (teorie litosférických desek, nová

globální tektonika). O publikaci nově získaných poznatků, které vycházely z podrobného mapování oceánského dna, studování magnetických anomálií, subdukčních zón i sesmických vln, se v roce 1962 zasloužili američtí geologové **Harry Hammond Hess** (1906–1969) a **Robert Sinclair Dietz** (1914–1995). Ve stejném roce kanadský geolog **Robert Roy Coats** (1910–1995) publikoval článek „*Magma type and crustal structure in the Aleutian arc*” o subdukční zóně v severní části Tichého oceánu u souostroví Aleuty. K přesnému vymezení jednotlivých litosférických desek došlo v roce 1967, kdy profesor **W. Jason Morgan** vymezil 12 základních litosférických desek, následně, o rok později (v roce 1968), publikoval **Xavier Le Pichon** základní šestideskový model litosférických desek. Profesor W. Jason Morgan je mimo jiné autorem vědeckých článků „*Rises, Trenches, Great Faults, and Crustal Blocks.*” (In: *Journal of Geophysical Research* 7) nebo “*Convection plumes in the lower mantle.*” (In: *Nature* 230). Nová globální tektonika znamenala zásadní změnu v pohledu na genezi tvarů reliéfu.

V 60. a 70. letech 20. století geomorfologie směřovala k vytváření předpovědních modelů krátkodobého vývoje reliéfu, které byly založeny na lepším chápání geomorfologických procesů a fyzikálních principů stojících v jejich pozadí. Modely často vycházely z prací inženýrů, inženýrských geologů a informatiků. V tomto období rovněž nastal rozmach aplikované geomorfologie, ve které byly využívány předpovědní modely pro hodnocení možných dopadů lidských aktivit na reliéf v důsledku změn ve využívání krajiny (např. při výstavbě přehrad).

Dalším velkým přínosem pro rozvoj geomorfologie byl rozvoj datovacích technik, které umožňují zjistit rychlost zdvihu a denudace pro delší časová období. Počínaje 60. roky 20. století geomorfologové využívají nové poznatky pocházející ze studia oceánského dna, realizují hluboké vrty do pevninské i oceánské zemské kůry. Další možností rozvoje a rozšíření poznatků poskytují geomorfologům analýzy leteckých a družicových snímků, cenné jsou srovnávací analýzy reliéfu Země s reliéfem planet Sluneční soustavy. Významně se rozvíjí také podrobné geomorfologické mapování, na jeho metodologii se v mezinárodním měřítku podílel také přední český geomorfolog profesor **Jaromír Demek**. Mezi významné české geomorfology patří také **Tadeáš Czudek**, dlouhodobě se zabývající problematikou kryogenní pochody, **Břetislav Balatka** zabývající se výzkumem říčních teras a geomorfologickou regionalizací nebo profesor **Jan Kalvoda**, specializující se na evoluční geomorfologii, geomorfologii přírodních hazardů a glaciální geomorfologii.

V centru zájmu současné geomorfologie je dynamická geomorfologie, zejména současné geomorfologické pochody zaměřené na rizikové faktory spojené s globálními problémy (například zemětřesení, sopečná činnost, svahové pochody).

Současný stav a nové poznatky v geomorfologii popisují například práce Huggetta (2003), Knighta (2005), Stanleye (2005), Strahlera&Strahlera (2005), Summerfielda (1991), Dyurgerova&Meiera (2005), Bourkeho&Vilese (2007), Minára a kol. (2001) nebo Goudieho&Kalvody (2007). V krasové geomorfologii pak například Forda&Williamse (1989). Z české geomorfologické školy pak práce Czudka (1997, 2005), Demka (1995, 1987) a Kalvody (1988, 2002). Významná je také nová geomorfologická rajonizace širokého kolektivu geomorfologů (Demek, Mackovčín eds., 2006).

Samotné studium geomorfologických tvarů a pochody nachází odezvu nejen v samotných publikacích, ale také na mezinárodních setkáních geomorfologů. K historicky prvnímu mezinárodnímu sjezdu došlo v roce 1985 v anglickém Manchesteru, kdy byl iniciován vznik

Mezinárodní asociace geomorfologů (International Association of Geomorphologists) v roce 1992. Byla tak zahájena tradice pravidelných mezinárodních setkání geomorfologů: Manchester (1985), Frankfurt nad Mohanem (1989), Hamilton (1993), Bologna (1997), Tokio (2001) a Zaragoza (2005). Následující sjezd geomorfologů se uskuteční v roce 2009 v australském Melbourne. Těchto setkání se pravidelně účastní více než tisícovka geomorfologů z celého světa.

LITERATURA

- Absolon, K. (1970a): *Moravský kras*. I. díl. Academia, Praha, 416 s.
- Absolon, K. (1970b): *Moravský kras*. II. díl. Academia, Praha, 346 s.
- Adamovič, J., Cílek, V. eds. (2002): *Železivec*. Pseudokrasový sborník, 2, 37, Česká speleologická společnost, Praha, 72 s.
- Balatka, B., Czudek, T., Demek, J., Sládek, J. (1973): *Regionální členění reliéfu ČSR*. Sborník ČSSZ, 78, č. 2, Praha, s. 81–96.
- Balatka, B., Kalvoda, J. (2006): *Geomorfologické členění reliéfu Čech*. Kartografie, Praha, 79 s.
- Balatka, B., Loučková, J., Sládek, J. (1966): *Vývoj hlavní erozní báze českých řek*. Rozpravy ČSAV, ř. MPV 76, seš. 9, Academia, Praha, 75 s.
- Balatka, B., Sládek, J. (1962): *Říční terasy v českých zemích*. Geofond v Nakladatelství ČSAV, Praha, 580 s.
- Balatka, B., Sládek, J. (1974): *Pískovcové skalní brány v Čechách*. Ochrana přírody, 29, 8, AOPAK, Praha, s. 314–317.
- Balatka, B., Sládek, J. (1975): *Geomorfologický vývoj dolního Poohří*. Rozpravy ČSAV, ř. MPV 85, seš. 5, Academia, Praha, 72 s.
- Balatka, B., Sládek, J. (1977): *Evorzní tvary v Čechách a jejich geneze*. Rozpravy ČSAV, ř. MPV 87, seš. 5, Academia, Praha, 100 s.
- Balatka, B., Sládek, J. (1984): *Typizace reliéfu kvádrových pískovců české křídové pánve*. Rozpravy ČSAV, ř. MPV 94, seš. 6, Academia, Praha, 80 s.
- Balatka, B., Příbyl, V., Vilímek, V. (1999): *Geomorfologická analýza reliéfu na styku Křemešnické, Křížanovské a Javořícké vrchoviny*. Geografie, Sborník ČGS, 104, 1, Praha, s. 24–34.
- Balatka, B., Příbyl, V. (1999): *Geomorfologické poměry západní části Lišovského prahu a přilehlé části Blatské pánve*. Acta Universitatis Carolinae, Geographica, 32, 2, Univerzita Karlova v Praze, Praha, s. 15–30.
- Bella, P. (2002): *K rekonštrukcii planačných povrchov v Demänovských vrchoch na severnej strane Nízkych Tatier*. Geographia Slovaca, 18, s. 13–20.
- Bella, P. ed. (2004): *Výskum, využívanie a ochrana jeskyň*. Správa slovenských jaskýň, Liptovský Mikuláš, 195 s.
- Bella, P. (2006): *Jaskynný georeliéf – priestorová hierarchická štruktúra a základné speleomorfológické atribúty*. Acta carsologica Slovaca, XLIV, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš, s. 23–53.
- Bizubová, M. (2002): *Príspevok k poznaniu zarovnaných povrchov pohoria Žiar*. Geographica Slovaca, 2, 1, Bratislava, s. 58–65.
- Bizubová, M., Škvarček, A. (2003): *Geomorfológia*. Univerzita Komenského v Bratislavě, Bratislava, 228 s.
- Bloom, A. L. (1978): *Geomorphology. A Systematic Analysis of Late Cenozoic Landforms*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 510 s.
- Bosák, P. a kol. (1988): *Jeskyňářství v teorii a praxi*. Česká speleologická společnost, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 214 s.
- Bourke, M. C., H. A. Viles, eds. (2007) *A Photographic Atlas of Rock Breakdown Features in Geomorphic Environments*. Planetary Science Institute, Tucson, 88 s.
- Bögli, A. (1980): *Karst hydrology and physical speleology*. Springer, Berlin, Heidelberg, New York, 284 s.
- Brzák, M. (2000): *Příspěvek ke geomorfologii nejnižnější části Třebíčského masívu*. Geografie, 105, 4, Česká geografická společnost, Praha, s. 347–360.

- Buzek, L. (1979): *Metody v geomorfologii*. Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava, 160 s.
- Cigna, A. A., Railton, C. L. (1978): *Glossario Speleologico – Speleological Glossary*. Le Grotte d'Italia, 4, 7, Bologna, s. 215–236.
- Cílek, V. (1997): *Fullereny i na Pravčické bráně?* Vesmír, 76, 11, nakladatelství Vesmír, s.r.o., Praha, s. 628–629.
- Cílek, V., Kopecký, J. (eds.): *Pískovcový fenomén: klima, život, reliéf*. Knihovna ČSS, Česká speleologická společnosti, 32, Praha, 174 s.
- Cílek, V., Smejkal, V. (1987): *Původ aragonitu v jeskyních. Studie stabilních izotopů*. Čs. kras, 37, ČSS, s. 7–13.
- Cílek, V., Kopecký, J. a kol. (1998): *Pískovcový fenomén: klima, život a reliéf*. Zlatý kůň, Praha, 174 s.
- Czudek, T. (1971): *Geomorfologie východní části Nížkého Jeseníku*. Rozpravy ČSAV, ŘMPV, 81, 7, Academia, Praha, 80 s.
- Czudek, T. ed. (1972): *Geomorfologické členění ČSR*. Studia geographica, 23, Geografický ústav ČSAV, Brno, 137 s.
- Czudek, T. (1986): *Pleistocenní permafrost na území Československa*. Geografický časopis, 38, 2 – 3, Bratislava, s. 245–252.
- Czudek, T. (1997): *Reliéf Moravy a Slezska v kvartéru*. Sursum, Tišnov, 213 s.
- Czudek, T. (2005): *Vývoj reliéfu krajiny České republiky v kvartéru*. Moravské zemské muzeum, Brno, 238 s.
- Czudek, T., Demek, J. (1961): *Význam pleistocenní kryoplanace pro vývoj povrchových tvarů České vysočiny*. Anthopos 14, Brno, s. 57–69.
- Černík, A., Sekyra, J. (1969): *Zeměpis velehor*. Academia, Praha, 393 s.
- Daneš, J., V. (1913): Morfologický vývoj středních Čech. Sborník ČSZ, 19, 1, Academia, Praha, s. 1–19, 94–108, 168–176.
- Demek, J. (1960): *Pseudoškrapy v žule*. Geografický časopis, 12, 2, Veda, Bratislava, s. 128–130.
- Demek, J. (1967): *O vlivu exfoliace na vývoj reliéfu v masivních horninách*. GGÚ ČSAV, 4, 4, Opava, s. 5–17.
- Demek, J. (1969): *Cryoplanation terraces, their geographical distribution, genesis and development*. Rozpravy ČSAV, ř. MPV, 79, 4, Praha, s. 1–80.
- Demek, J. (1971a): *Kryoplanační terasy a jejich vznik*. GP, 13, 6, Praha, s. 181.
- Demek, J. (1971b): *Exfoliační klenby a jejich vznik*. GP, 13, 4, Praha, s. 118–119.
- Demek, J. (1971c): *Skalní mísy a jejich geneze*. GP, 13, 2, Praha, s. 53–54.
- Demek, J. (1972): *Klasifikace a terminologie kryogenních tvarů*. Sborník ČSZ, 77, 3, Akademie Praha, s. 303–309.
- Demek, J. (1982): *Zarovnané povrchy České vysočiny*. In: Geomorfologická konference, Univerzita Karlova, Praha, s. 37–46.
- Demek, J. (1987): *Obecná geomorfologie*. Academia, Praha, 476 s.
- Demek, J. (1995): *Nové trendy v současné geomorfologii*. Zborník z medzinárodnej konferencie "Vybrané problémy súčasnej geografie a príbuzných disciplín", Kartprint, Bratislava, s. 113–119.
- Demek, J. a kol. (1965): *Geomorfologie Českých zemí*. Nakladatelství ČSAV Praha, 333 s.
- Demek, J., Kopecký, J. (1999): *Geomorfologické poměry okolí Ledových slují v Národním parku Podyjí*. Pseudokrasový sborník, 1, Česká speleologická společnost, Praha, s. 11–22.
- Demek, J., Mackovčín, P. eds. a kolektiv: Balatka, B., Buček, A., Cibulková, P., Culek, M., Čermák, P., Dobiáš, D., Havlíček, M., Hrádek, M., Kirchner, K., Lacina, J., Pánek, T., Slavík, P., Vašátko, J. (2006): *Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny*. AOPAK ČR, Brno, 2. vydání, 582 s.
- Demek, J., Marvan, P., Panoš, V., Raušer, J. (1964): *Formy zvětrávání a odnosu žuly a jejich závislost na podnebí*. Rozpravy ČSAV, ř. MPV, 74, NČSAV, Praha, s. 9–59.
- Demek, J., Pašek, J., Rybář, J. (1975): *Principy působení erozně denudačních svahových pochodů*. Studia geographica, 51, GGÚ ČSAV Brno, s. 195–204.
- Demek, J., Quitt E., Raušer, J. (1976): *Úvod do obecné fyzické geografie*. Academia, Praha, 400 s.
- Demek, J., Zeman, J. (1979): *Typy reliéfu Země*. Academia, Praha, 327 s.
- Dietz, R. S. (1961): *Astroblemes*. Scientific American, 205, s. 51–58.

- Dyurgerov, M. B., Meier, M. F. (2005): *Glaciers and the Changing Earth System: a 2004 Snapshot*. INSTAAR, Institute of Arctic and Alpine Research, University of Colorado, Occasional Paper, 58, 71 s.
- Engel, Z. (1997): *Současný stav poznatků o pleistocenním zalednění české části Krkonoš*. Geografie, 102, č. 4, Česká geografická společnost, Praha, s. 288–300.
- Engel, Z. (2003): *Pleistocenní zalednění české části Krkonoš*. Przyroda Sudetów Zachodnich, Jelenia Góra, 6, s. 223–234.
- Fiala, J., Sádlo, J. (1974a): *Vodní toky I*. Praha, 158 s.
- Fiala, J., Sádlo, J. (1974b): *Vodní toky II*. Praha, 95 s.
- Ford, D. C., Williams, P. W. (1989): *Karst geomorphology and hydrology*. Undin Hyman, London, 601 s.
- Gába, Z. (1983): *Největší bludné balvany v ČSSR a jejich ochrana*. In: Geologický průzkum, 25, Praha, s. 184.
- Gába, Z., Pek, I. (1999): *Ledovcové souvky v moravskoslezské oblasti*. Okresní vlastivědné muzeum, Šumperk, 111 s.
- Goudie, A. S., Kalvoda, J. eds. (2007): *Geomorphological Variations*. Nakladatelství P3K, Praha, 408 s.
- Grešková, A., Lehotský, M. (2006): *Geomorfologický výskum korytových habitatov*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 38–42.
- Grieve, R. A. F. (1990) : *Impact cratering on the Earth*. Scientific American, v. 262, s. 66–73.
- Gutiérrez, M. (2005): *Climatic geomorphology*. Developments in earth surface processes 8, Elsevier, Amsterdam, 760 s.
- Harčár, J. (1995): *Reliéf Nízkých Beskyd, část A. Povodie Tople, část B. Povodie Ondavy*. In: Geographia Slovaca 8, Bratislava, 96 s.
- Harčár, J. (2001): *Podiel endogénnych a exogénnych procesov na formovaní georeliéfu Nízkých Beskyd*. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Nature Universitatis Prešoviensis. Prírodné vedy XXXV, Folia Geographica 4. Prešov, s. 55–66.
- Herak, M., Stringfield, V.T. (1972): *Karst. Important Karst Regions of the Northern Hemisphere*. Elsevier Publishing Company, Amsterdam, London, New York, 551 s.
- Horník, S. a kol. (1986): *Fyzická geografie*. SPN, Praha, 319 s.
- Hradecký, J., Pánek, T. (2004): *Geomorphology of the Flysch Carpathians: Morphostructural polygenesis and dynamic development of the georelief (on the example of the Western Beskydy Mts., Czech Republic)*. In: Drbohlav, D., Kalvoda, J., Voženílek, V. (eds.): Czech Geographic Society. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, s. 41–68.
- Hrádek, M. (1972): *Projevy exfoliace na údolních svazích vodních toků v oblastech tvořených žulami (na příkladu Novobystřické vrchoviny)*. Studia Geographica, 25, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 163–168.
- Hrádek, M. (2000): *Geografické účinky povodně v červenci na území severní Moravy a Slezska*. Geografický časopis, 52, 4, Bratislava, s. 303–321.
- Huggett, R. J. (2003): *Fundamentals of Geomorphology*. Routledge, London, New York, 386 s.
- Hughes, T. (1973): *Glacial Permafrost and Pleistocene Ice Ages*. *Permafrost*. Nat. Academy of Sciences, Washington D.C., s. 213–223.
- Chábera, S., Kössl, R. (1999): *Základy fyzické geografie*. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 159 s.
- Chábera, S. (2001): *Atlas vybraných forem reliéfu zemského povrchu pro posluchače zeměpisu*. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 100 s.
- Chábera, S. (2003): *Vybrané endogenní tvary reliéfu zemského povrchu*. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 46 s.
- Chapman, C., R., Morrison, D. (1989): *Cosmic Catastrophes*. Plenum Press, New York, 302 s.
- Chlupáč, I. (1999): *Vycházky za geologickou minulostí Prahy a okolí*. Praha, Academia, 279 s.
- Chlupáč, I. a kol. (2002): *Geologická minulost České republiky*. Academia, Praha, 436 s.
- Chorley, R. J. (1962): *Geomorphology and general system theory*. United States Geological Survey Professional Paper, 500-B, 10 s.

- Ivan, A., Kirchner, K. (1999): *Morfostrukturní charakteristika Žďárských vrchů*. In.: Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 1998, VI, Český geologický ústav, Brno, s. 17–18.
- Jakál, J. (2001): *Krasové okrajové roviny a podstředohorská roveň*. Geomorphologia Slovaca, 1, 1, Bratislava, s. 40–45.
- Jakál, J. (2006): *Geomorfologické hrozby a riziká v krase Slovenska*. Acta carsologica Slovaca, XLIV, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš, s. 5–22.
- Janků, J. a kol. (1977): *Pískovcové skály v Čechách. Český ráj*. Horolezecký průvodce 1. Olympia Praha, 404 s.
- Jeník, J. (1998): *Kořenové útvary v pseudokrasových jeskyních*. In: Cílek, V., Kopecký, J. (eds.): Pískovcový fenomén: klima, život a reliéf. Knihovna ČSS, 32, Praha, s. 61–68.
- Kalvoda J. (1988): *Recent orogeny of the Himalayas - a remarkable geomorphological event*. Journal of Geodynamics, 9, 2-4, Amsterdam, s. 319–329.
- Kalvoda J. (2002): *Glacial and periglacial processes*. In: V. Cílek, R. H. Smith: Earth System: History and Natural Variability. Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS), EOLSS Publishers, Oxford.
- Kalvoda, J. (2006): *Geomorfologie ve výzkumných záměrech Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Výzkumném centru dynamiky Země*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 88–93.
- Kalvoda, J., Nikonov, A. A. (2006): *Recentní morfolotektonika Vachšského příkrovu v severním Pamiru*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 94–99.
- Kirchner, K. (1977): *Geomorfologické poměry povodí řeky Senice v Moravsko-slovenských Karpatech*. Studia geographica, 56, Geografický ústav ČSAV, Brno, 48 s.
- Kirchner, K., Ivan, A. (1999): *Reliéf Národního parku Podyjí*. Pseudokrasový sborník, 1, Česká speleologická společnost, Praha, s. 6–11.
- Kirchner, K., Krejčí, O. (1996): *Geologická a geomorfologická inventarizace významných skalních tvarů v pískovcích magurského flyše*. In: Stárka, L., Bílková, D.: Pseudokrasové jevy v horninách České křídové pánve. Česká speleologická společnost, Praha, s. 25–29.
- Kirchner, K., Roštínský, P. (2006): *Svahové procesy na západním svahu Hobrtenek v Kohoutovické vrchovině na západním okraji Brna*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 104–106.
- Klimaszewski, M. (1978): *Geomorfologia*. 1. vydání. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 1098 s.
- Klimaszewski, M. (2005): *Geomorfologia*. 3. vydání. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 281 s.
- Knight, P. G. (2005): *Glaciers and Glacial Landscapes*. Geographical Association, Sheffield, 56 s.
- Kopecký, J. (1999): *Dokumentace kořenových tvarů*. Pseudokrasový sborník, 1, Česká speleologická společnost, Praha, s. 61–68.
- Kovanda, J. a kol. (2001): *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Český geologický ústav, Academia, Praha, 215 s.
- Krejčí, L., Máčka, Z. (2006): *Dřevní hmota v říčních korytech - zdroje, objem, distribuce a interakce s fluvialními tvary (případová studie z NPR Ramena řeky Moravy, CHKO Litovelské Pomoraví)*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 117–122.
- Kříž, V. (1994): *Vodopády severní Moravy a Slezska*. Časopis Slezského zem. Muz., A, 43, 1, Opava, s. 35–44.
- Kříž, V. (1995): *Evorze v korytě horního toku Bílé Opavy*. Sborník ČGS, 100, 1, Academia, Praha, s. 44–47.
- Kudrnovská, O. (1975): *Morfometrické metody a jejich aplikace při fyzickogeografické regionalizaci*. Studia geographica 45, Geografický ústav ČSAV, Brno, 182 s.
- Kukal, J., Ložek, V. (1958): *K problematice výzkumu jeskynních výplní*. Čs. kras, II, s. 19–83.
- Kukal, Z. (1990): *Základy oceánografie*. Academia, Praha, 590 s.
- Kukal, Z., Němec, J., Pošmourný, K. (2005): *Geologická paměť krajiny*. Česká geologická služba, Praha, 222 s.
- Kunský, J. (1945): *Mrazové klíny v jižních Čechách*. Sborník ČSSZ, 50, 1, Praha, s. 25–27.

- Kunský, J. (1957): *Typy pseudokrasových tvarů v Československu*. Čs. Kras, 10, Nakladatelství ČSAV, Praha, s. 108–125.
- Lacika, J. (1998): *Geomorfológia*. Vysokoškolské učebné texty. Technická univerzita vo Zvolene, Zvolen, 1998, 173 s.
- Lacika, J. (2001): *Geomorfologický vývoj doliny Hnilca*. In: Geomorphologia Slovaca, 1, 1, Bratislava, s. 25–34.
- Lacika, J. (2002): *Typy riečneho pirátstva vo vulkanických pohoriach slovenských Karpát*. In: Geografický časopis, 54, 2, Bratislava, s. 151–164.
- Lacika, J. (2006): *Postvulkanický vývoj Slovenského stredohoria*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 129–135.
- Lehotský, M. (2006): *Morfológia rieky - princípy a nástroje výskumu jej prispôsobovaní*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, 2006, s. 147–153.
- Lehotský, M., Grešková, A. (2004): *Hydromorfologický slovník*. Slovenský hydrometeorologický ústav, Bratislava, 77 s.
- Lehotský, M., Novotný, J. (2006): *Metodológia konceptuálneho modelu vývoja morfológie rieky*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 154–159.
- Ložek, V. a kol. (1972): *Příroda ve čtvrtohorách*. Academia, Praha, 372 s.
- Luecke, W., Muszynski, A., Berner, Z. (2006): *Trace element partitioning in the Morasko meteorite from Poznan, Poland*. Chemie der Erde, 66, s. 315–318.
- Mackovčín, P. a kol. (2006): *Nové geomorfologické členění České republiky 2005*. In.: Smolová, I. ed.: Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, 2006, s. 160–166.
- Mackovčín, P. a kol. (2006): *Vyhodnocení svahových deformací v modelových územích České republiky*. In.: Smolová, I. ed.: Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, 2006, s. 167–172.
- Máčka, Z., Krejčí, L. (2006): *Prognóza geomorfologického vývoje řeky Moravy v úseku od jezu Hynkov po kenickou lávku*. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Brno, 62 s.
- Máčka, Z., Marvánek, O. (2004): *Earth surface dynamics in the Antarctic coastal oasis witnessing recent deglaciation - an example from the maritime Antarctica, King George Island, South Shetlands*. In: Terra Nostra, Schriften der Alfred-Wegener-Stiftung, č. 4, Bremerhave, Alfred Wegener Institute, Bremen, s. 335–336.
- Mentlík, P. (2004): *Příspěvek k poznání recentních geomorfologických procesů v okolí Prášílského jezera*. Silva Gabreta, 10, Vimperk, s. 9–30.
- Mercier J. L. a kol. (2002): *Report on radiometric ¹⁰Be dating of glacial and periglacial landforms in the Giant Mountains*. Opera Corcontica, 39, Správa KRNAP, Vrchlabí, s. 169–174.
- Migoń, P. (1997): *Crystalline rock Inselbergs in Southwestern Poland. Origin and Paleoenvironmental Significance*. Studia Geograficzne, 66, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 1–102.
- Migoń, P. (2003): *Geomorfologický vývoj polské části Sudet: přehled současných výzkumných poznatků*. Geografie, 109, 4, Česká geografická společnost, Praha, s. 191–201.
- Migoń, P. (2006): *Granite Landscapes of the World*. Oxford University Press, Oxford, 416 s.
- Michaeli, E. (1985): *Príspevok k poznaniu terás Hornádu v Hornádskej kotline*. Zborník Pedagogickej fakulty v Prešove UPJŠ v Košiciach. Prírodné vedy, r. XXI. zv. 1, SPN Bratislava, s. 51–73.
- Michaeli, E. (1999): *Regionálna geografia Slovenskej republiky*. Vysokoškolské učebné texty. Katedra geografie a geokológie. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov, 256 s.
- Michaeli, E. (2001): *Georeliéf Hornádskej kotliny*. Geografické práce, roč. IX., 2, Katedra geografie a geokológie FHPV PU, Prešov, 153 s.
- Minár, J. (1998): *Georeliéf a geokológické mapovnie vo veľkých mierkach*. Habilitační práce. Univerzita Komenského v Bratislavě, Bratislava, 167 s.

- Minár, J. a kol. (2001): *Geoekologický (komplexný fyzickogeografický) výskum a mapovanie vo veľkých mierkach*. Geo-grafika, Bratislava, 209 s.
- Mizerski, W. (2006): *Geologia regionalna kontynentów*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 305 s.
- Mlejnek, R. (1999): *Nález kořenových útvarů v Nyáryho jaskyni (CHKO Cerová vrchovina, Slovensko)*. Pseudokrasový sborník, 1, Česká speleologická společnost, Praha, s. 68–70.
- Mojski, J. E. (2005): *Ziemia Polskie w czwartorzędzie. Zarys morfogenezy*. Państwowy instytut geologiczny, Warszawa, 404 s.
- Nemčok, A., Mahr, T. (1974): *Kamenné Padovce v Tatrách*. Geografický časopis, 26, 4, Bratislava, s. 359–374.
- Nemčok, A., Pašek, J., Rybář, J. (1974): *Dělení svahových pohybů*. SGV, řada HIG, 11, Praha, s. 77–97.
- Nowaczyk, B. (1986): *Wiek wydm, ich cechy granulometryczne i strukturalne, a schemat cyrkulacji atmosferycznej w Polsce w późnym Vistulianie i Holocenie*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Seria Geografia, 28, Poznan, 245 s.
- Nowaczyk, B. (2006): *A record of gale winds in the dunes on the Brda outwash (northern Poland)*. In.: Smolová, I. ed.: *Geomorfologické výzkumy v roce 2006*. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 191–197.
- Nývlt, D. (1998): *Kontinentální zalednění severních Čech*. Geografie, 103, 4, Česká geografická společnost, Praha, s. 445–457.
- Ondrejka, K., Lacika, J. (2005): *Rekordy Evropy. Neživá příroda*. Mapa Slovakia Plus, s. r.o., Bratislava, 264 s.
- Panoš, V. (1961): *Teplivý kras Budínského pohoří, jeho problémy a zvláštní tvary*. Práce Brněn. zákl. ČSAV, 33, 7, Brno, s. 277–336.
- Panoš, V. (1963): *Sloupské údolní polje a jeho odtokové jeskyně, Moravský kras*. Kras v Českoslov. 1-2, Brno, s. 1–10.
- Panoš, V. (1965a): *Genetic features of a aspecific type of the karst in the Central European Climate morphogenetic area*. Problems of Speleological Research, 1, Academia, Praha, s. 11–23.
- Panoš, V. (1965b): *Problém krasování nekarbonátových hornin*. Čas. Mineral, Geol., 10, Praha, s. 105–109.
- Panoš, V. (1973): *Der Karst der kubanischen Saumriffe und Korallebarrieren*. Livre du Cinquantenaire de l'Inst. Spéléol. „Emile Racowitza“, Colloque Int. Spéléol., Bucuresti-Cluj, Bucuresti, s. 523–528.
- Panoš, V. (1980): *Klasifikace a terminologie škrapů*. Acta Univ. Palackianae Olomuc, Geol. Geogr., 18, Olomouc, s. 53–73.
- Panoš, V. (1983): *Krasování – součást epigeneze karbonátových hornin*. Acta Univ. Palackianae Olomuc, Olomouc, s. 31–50.
- Panoš, V. (1989): *Carso de Cuba*. Oriental. Stud. Geogr., 91, Brno.
- Panoš, V. (2001): *Karsologická a speleologická terminologie*. Knižné centrum, Žilina, 352 s.
- Pilous, V. (1989): *Geomorfologie vodopádů Labského a Obřího dolu v Krkonoších*. Opera Corcontica, 26, Správa KRNAP, Vrchlabí, s. 5–49.
- Pilous, V. (1990): *Tvary zvětrávání a odnosu Vlčických a Zámeckých skal u Trutnova*. Opera Corcontica, 27, Správa KRNAP, Vrchlabí, s. 5–46.
- Pilous, V. (1991): *Tektonické soutěsky a soutěskovitá koryta v krkonošském krystaliniku*. Opera Corcontica, 28, Správa KRNAP, Vrchlabí, s. 5–26.
- Pilous, V. (2006): *Pleistocenní glacigenní a nivační modelace Jizerských hor*. Opera Corcontica, 43, Správa KRNAP, Vrchlabí, s. 21–44.
- Pokorný, P. (1996): *Tepui*. Vesmír, 75, Vesmír, s.r.o., Praha, s. 557–64.
- Příbyl, J. a kol. (1992): *Základy karsologie a speleologie*. Academia, Praha, 354 s.
- Radomski, A., Gasiński, M. A. (2004): *Elementy oceanologii*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 267 s.
- Richling, A., Ostaszewska, K. (2005): *Geografia fizyczna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 345 s.

- Rypl, J. (2006): *Geomorfologicky zajímavé lokality severní části Žofínské hornatiny*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 241–245.
- Rubín, J. (1976): *Největší lávové jeskyně světa*. Lidé a země, 25, Praha, s. 135–136.
- Rubín, J., Balatka, B. a kol. (1986): *Atlas skalních, zemních a půdních tvarů*. Academia, Praha, 385 s.
- Rubín, J. (ed.) a kol. (2006): *Přírodní klenoty České republiky*. Academia, Praha, 318 s.
- Sekyra, J. (1950): *Thufury a girlandové půdy v Belanských Tatrách*. Sb. ČSZ, 55, 3–4, Praha, s. 214–219.
- Sekyra, J. (1952): *Tundrové půdy v Československu*. Ochrana přírody, 7, 4, SPN, Praha, s. 83–87.
- Sekyra, J. (1960): *Působení mrazu na půdu*. Geotechnica 27, ÚÚG, Nakladatelství ČSAV, Praha, 164 s.
- Sekyra, J., Sekyra, Z. (2002): *Former existence of a plateau icefield in Bílá louka meadow, eastern Giant Mountains: hypothesis and evidence*. Opera corcontica, 39, Správa KRNAP, Vrchlabí, s. 35–43.
- Simkin, T., Siebert, L. (1994): *Volcanoes of the World*. Geoscience Press in association with the Smithsonian Institut, Global Volcanism Program, Tucson AZ, 368 s.
- Smolová, I. (1998): *Slope Processes in Surroundings of Nové Město nad Metují (Northeast Bohemia)*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Geographica, 35, Olomouc, s. 41–46.
- Smolová, I. (2001): *Geomorfologická analýza krasového reliéfu v okolí Taramky v Ludmírovské vrchovině*. In.: Současný stav geomorfologických výzkumů. Ostravská univerzita, Ostrava, s. 55–59.
- Smolová, I. (2002): *Geomorphologic analysis of the Javoří hory mountains relief*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Geographica, 37, Olomouc, s. 83–90.
- Smolová, I. (2003): *Skalní města*. Velký atlas světa, č. 2, AMERCOM, Praha, s. 65–68.
- Smolová, I. (2005): *Krasová území Moravy a Slezska*. Velký atlas světa, č. 69, AMERCOM, Praha, s. 289–292.
- Smolová, I., Andrejs, V. (2006): *Geomorfologické poměry Skalského hřbetu v jižní části Teplického skalního města*. In.: Smolová, I. ed.: Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, s. 250–257.
- Stankoviansky, M. (1983): *Smery výskumu súčasných exogenných reliéfových procesov na Slovensku a pokus o ich klasifikáciu*. Geografický časopis, 35, 4, Bratislava, s. 419–425.
- Stankoviansky, M. (1984): *Súčasný exogénny reliéfový procesy Ďumbierskych Tatier*. Sborník ČSGS, 89/4, Academia, Praha, s. 285–296.
- Stanley, S. M. (2005): *Earth System History*. New York: W.H.Freeman and Company, 567 s.
- Strahler, A., Strahler, A. (1999): *Introducing Physical Geography*. Wiley, New York, 575 s.
- Summerfield, M. A. (1991): *Global geomorphology: an introduction to the study of landforms*. Longman Scientific & Technical, New York, Singapore, 537 s.
- Szczypek, T., Wika, S., Snytko, A. S. (2004): *Bajkal*. Żywiec, 110 s.
- Šalanský, K. (2004): *Neovulkanity České republiky a jejich geofyzikální projevy*. Práce ČGS, 17, Česká geologická služba, Praha, 174 s.
- Šebesta, J., Tremel, V. (1976): *Glacigenní a nivelační modelace údolí a údolních uzávěrů Krkonoš*. Opera Corcontica, 13, Správa KRNAP, Vrchlabí, s. 7–44.
- Thurman, H. V., Trujillo, A. P. (2005): *Oceánografie. Tajemný svět moří a oceánů*. Praha: Computer Press, 479 s.
- Traczyk, A., Engel, Z. (2002): *Glacjalna i peryglacjalna geomorfologia Karkonoszy*. Przyroda sudetów Zachodnich. Zeszyt Specjalny, Jelenia Góra, s. 5–22.
- Tremel, V., Křížek, M., Engel, Z., Petr, L. (2006): *Strukturní půdy Vysokých Sudet morfometrická charakteristika a časové zařazení*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, 2006, s. 294–299.
- Twidale, C. R. (1971): *Structural Landforms. Landforms associated with granitic rocks, faults, and folded strata*. Cambridge, Massachusetts, London: The MIT Press, 247 s.
- Vaníčková, E., Kalvoda, J. (2006): *Geomorfologický vývoj údolí Divoké Orlice v oblasti Zemské brány, Orlické hory*. In.: Smolová, I. (ed.): Geomorfologické výzkumy v roce 2006. Vydavatelství UP v Olomouci, Olomouc, 2006, s. 300–305.

- Vilímek, V. (1989): *Geomorfologický výzkum CHKO Kokořínsko*. Acta universitatis Carolinae, Geographica, XXIV, 1, Univerzita Karlova, Praha, s. 33–52.
- Vitásek, F. (1956): *Glaciální morfologie našich hor v posledních letech*. Práce Brněnské základny ČSAV, 28, 3, Brno, s. 135–146.
- Vítek, J. (1979): *Pseudokrasové tvary v kvádrových pískovcích severovýchodních Čech*. Rozpravy ČSAV, ř. MPV, 89, 4, Academia, Praha, s. 1–57.
- Vítek, J. (1980): *Typy pseudokrasových jeskyní v ČSR*. Čs. Kras, 30, Praha, s. 27–28.
- Vítek, J. (1981): *Morfogenetická typizace pseudokrasu v Československu*. Sborník ČGS, 81, 3, Praha, s. 153–165.
- Vítek, J. (1982): *Typy škrapů v pískovcích české křídové pánve*. Čs. kras, 32, Praha, s. 41–51.
- Vítek, J. (2000): *Tvary zvětrávání a odnosu fynolitu v Hrubém Jeseníku*. Geografie, 105, 3, Česká geografická společnost, Praha, s. 266–275.
- Vítek, J. (2001): *Příroda bez hranic: příhraniční krajinou od Jizerských hor po Beskydy*. Oftis, Ústí nad Orlicí, 152 s.
- Vítek, J. (2003): *Recentní tvary reliéfu na Kapverdských ostrovech*. Geografie. Sborník ČGS, 108, Praha, s.49–56.
- Vítek, J. (2004): *Tajemný svět skal: skalní zajímavosti České republiky*. Oftis, Ústí nad Orlicí, 192 s.
- Votýpka, J. (1964): *Tvary zvětrávání a odnosu žuly v severní části Novobystřické vrchoviny*. Sborník ČSZ, 69, 4, Academia, Praha, s. 243–258.
- Wagner, J. a kol. (1990): *Jeskyně Moravskoslezských Beskyd a okolí*. Česká speleologická společnost, Praha, 131 s.
- Zeman, A., Demek, J. (1984): *Kvartér. Geologie a geomorfologie*. Univerzita J. E. Purkyně v Brně, Brno, 192 s.